

2n trimestre 2010

INFORME DE CONJUNTURA

Anàlisi de l'economia del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre

Índex

Ocupació	2
Atur	3
Preus	5
Enquesta industrial	6
Enquesta comercial	7
Comerç exterior	8
Informe trimestral	9

Informe trimestral
L'atur al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre

L'activitat econòmica durant el segon trimestre de 2010

- ❖ La situació actual és de no-creixement, on la demanda interna no estira i no hi ha creació d'ocupació. Al contrari, encara estem en un procés de reordenació a la baixa de l'ocupació per part de les empreses. A més, les dificultats financeres no han desaparegut de l'horitzó, la qual cosa dificulta el funcionament de moltes empreses. En aquesta dinàmica, tot i el lleuger creixement del PIB per al segon semestre de 2010, les perspectives per als pròxims mesos són de millora de l'activitat, sinó de contenció dels ritmes de creixement, en una dinàmica d'acusat efecte d'estacionalitat (amb molta incidència per a l'economia de la zona), que ens porten a variacions del PIB lleugerament negatives per al conjunt del 2010.
- ❖ Per al segon trimestre de l'exercici, els aspectes més positius que podem observar per a l'economia de la zona és que sembla que s'atura la destrucció d'ocupació als ritmes que s'havien donat en períodes anteriors. No obstant això, es mantenen les dificultats per entrar al mercat de treball que tenen els aturats de llarga duració o les persones que cerquen la primera feina. Amb relació a les expectatives empresarials, podem assenyalar que el pessimisme que s'havia instal·lat no és tan acusat, potser per l'adaptació a la crítica situació en què estem instal·lats. Tanmateix, s'observa un cert augment en els índexs d'utilització de la capacitat de producció, però que encara no permeten plantejar ampliacions ni considerar noves inversions. En aquest marc, ens trobem en una moderació de preus com a conseqüència de la debilitat de la demanda interna, que porta a un millor control de costos i possibilita que l'activitat amb l'exterior trobi un element positiu (afavorit per la davallada de l'euro). Això permet unes possibilitats en el comerç exterior que la base productiva de la zona està aprofitant, amb increments molt importants els primers mesos de l'exercici, fins al punt que assenyalen unes variacions interanuals molt superiors a les del conjunt català i espanyol.

Informe elaborat per:
Grup de Recerca
d'Indústria i Territori
(GRIT) - URV

Cambra de Reus
Cambra de Tarragona

Cambra de Tortosa
Cambra de Valls

OCUPACIÓ

Els ocupats. Segon trimestre de 2010

TOTAL	2007	2008	2009	2010
Nombre	365,80	379,90	356,80	340,80
Variació	1,16	3,85	-6,08	-4,48

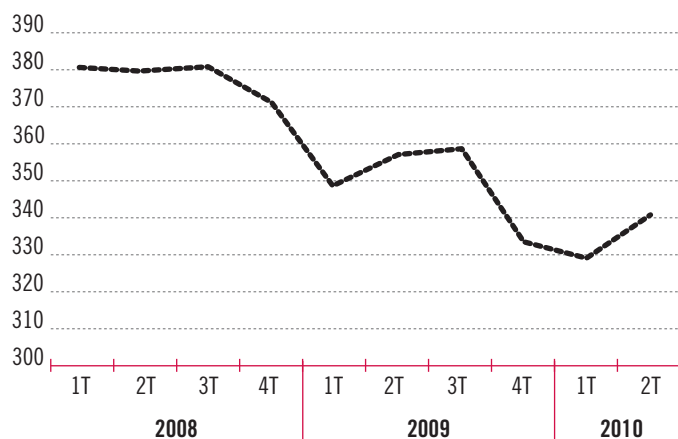
Milers	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
2007	15,00	68,60	75,20	207,00
2008	15,40	75,50	58,50	230,50
2009	17,10	57,80	47,20	234,70
2010	16,40	53,20	39,30	232,00

Sig. Sectorial %	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
2007	4,10	18,75	20,56	56,59
2008	4,05	19,87	15,40	60,67
2009	4,79	16,20	13,23	65,78
2010	4,81	15,61	11,53	68,08

Var. interanual %	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
2006-07	-32,13	3,00	31,70	0,98
2007-08	2,67	10,06	-22,21	11,35
2008-09	11,04	-23,44	-19,32	1,82
2009-10	-4,09	-7,96	-16,74	-1,15

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EPA

Els ocupats en milers de persones

El nombre d'ocupats durant el segon trimestre de l'exercici disminueix en dades interanuals en un 4,48%. Això és un signe de les dificultats del mercat laboral de l'àrea que es porta des del tercer trimestre de l'any 2008. Aquesta apreciació de menor ocupació en valors interanuals no ens ha de fer oblidar una puntualització positiva en aquest entorn: que el nombre d'ocupats d'aquest període es recupera amb relació al primer trimestre de l'any, amb un increment de dotze mil persones, que equival a un 3,61%.

El nombre d'ocupats durant el segon trimestre de l'exercici disminueix en dades interanuals en un 4,48%

La pèrdua d'ocupació –en dades interanuals– es dona en tots els sectors d'activitat, encara que cal ressaltar el manteniment de l'ocupació en els serveis, mentre que continua caient a la indústria i principalment a la construcció, que representen la totalitat de la pèrdua de l'ocupació a la zona davant de la creació de llocs de treball que s'ha donat al terciari. La reordenació sectorial de l'ocupació com a conseqüència d'aquests canvis en la creació i pèrdua de llocs de treball ens porta a un increment del pes del terciari, que representa més d'un 68% del conjunt de l'ocupació. Això és conseqüència d'una major estabilització en els llocs de treball d'aquesta activitat productiva.

La construcció, que representava més del 20% dels llocs de treball existents fa quatre anys, es troba en aquests moments amb un 11,53% del total i amb una davallada contínua en el nombre d'efectius, mentre que la indústria, amb un 15,61%, continua amb una reordenació a la baixa, encara que més continguda. Entre les dues activitats representen més del 100% de la davallada d'ocupació a la zona, en dades interanuals per al segon trimestre de l'exercici. L'agricultura experimenta un cert augment en el seu pes relatiu, tot i que sempre és per sota del 5% del total i té una certa disminució del nombre d'ocupats en dades interanuals. El terciari, com comentàvem anteriorment, és l'activitat on hi ha més estabilitat en l'ocupació, amb dades superiors a les de 2008 i amb una davallada de l'1,15% en dades interanuals per al segon trimestre de 2010. ■

ATUR

La taxa d'atur, amb dades interanuals, ha augmentat més de dos punts a les comarques del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre. Aquest indicador es mostra lleugerament per damunt que el del conjunt de Catalunya i un punt i mig per sota de la mitjana espanyola, que frega el 20%. El creixement del nombre d'aturats ha estat una constant des de meitats de l'any 2008, tot i que en relació amb el trimestre anterior aquest indicador ha disminuït unes dècimes, mentre que al conjunt català ha augmentat. L'atur s'ha incrementat com a conseqüència de la pèrdua de llocs de treball i el manteniment de les expectatives d'entrada en aquest mercat per part dels actius; tot i així, el nombre d'aquests experimenta una certa disminució, encara que molt més lenta que la del nombre d'ocupats, que ha caigut amb molta força. Les conseqüències immediates d'aquesta situació és que cada vegada són superiors les dificultats d'entrada al mercat laboral. Això fa mantenir la taxa d'atur molt elevada i incrementar l'atur de llarga durada i de les persones que cerquen la primera ocupació.

Els aturats. Anàlisi sectorial. Segon trimestre

Aturats en milers

	Total	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	1a ocupació llarga durada
2006	24,70	1,60	1,40	4,90	10,00	6,80
2007	23,20	1,80	1,60	2,80	9,70	7,30
2008	39,10	1,70	3,50	10,70	14,50	8,70
2009	68,00	2,60	4,70	16,80	22,90	21,00
2010	76,30	4,00	5,90	10,90	22,10	33,30

Taxa d'atur (%)

	Total	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	1a ocupació llarga durada
2006	6,58	6,75	2,05	7,90	4,65	4,76
2007	5,96	10,71	2,28	3,59	4,47	4,08
2008	9,33	9,94	4,43	15,46	5,92	7,26
2009	16,01	13,20	7,52	26,25	8,89	11,06
2010	18,29	19,61	9,98	21,71	8,70	11,20

Distribució de l'atur sobre el total (%)

	Total	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	1a ocupació llarga durada
2006	100	6,48	5,67	19,84	40,49	27,53
2007	100	7,76	6,90	12,07	41,81	31,47
2008	100	4,35	8,95	27,37	37,08	22,25
2009	100	3,82	6,91	24,71	33,68	30,88
2010	100	5,24	7,73	14,29	28,96	43,64

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EPA

La valoració de l'atur per sectors d'activitat assenyala que la construcció té unes taxes molt elevades, tot i que el seu nombre en termes absoluts disminueix, ja que ha baixat molt el d'actius en el sector i molts dels aturats s'han situat entre els de llarga durada. L'agricultura també té una taxa alta, conseqüència de sector refugi en moltes zones de l'àrea. Les taxes d'atur en aquests dos sectors són molt elevades; en canvi, a la indústria i als serveis es troben per sota del 10%. Si considerem la taxa d'atur excloent els de llarga durada i els qui cerquen primera ocupació, podem observar com aquesta és d'un 11,20%. En canvi, els aturats exclosos del mercat de treball per la seva desvinculació sectorial és el nucli dur d'aquesta desocupació, i aquest grup representa el 43,56% del nombre d'aturats a la zona, percentatge que experimenta un increment constant des de meitats del 2008.

La valoració de l'atur per sectors d'activitat assenyala que la construcció té unes taxes molt elevades, tot i que el seu nombre en termes absoluts disminueix

Taxa d'atur %. Segon trimestre

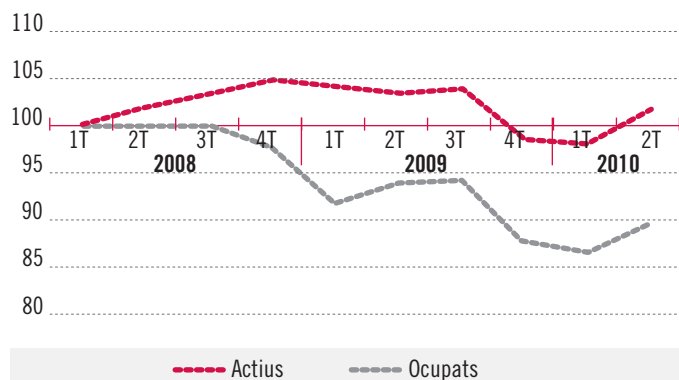
	Tarragona	Catalunya	Espanya
2006	6,58	6,71	8,47
2007	5,96	6,09	7,95
2008	9,33	7,62	10,44
2009	16,00	15,88	17,92
2010	18,29	18,25	19,72

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EPA

ATUR

Variació actius i ocupats

La distribució de l'atur per sectors d'activitat ens indica un menor pes relatiu dels serveis i la construcció amb comparació interanual i un augment dels altres grups. De totes maneres aquest increment es localitza amb més força en els aturats de llarga durada i en els que busquen primera ocupació, que han experimentat un augment de més de tretze punts, en dades interanuals, en el conjunt de l'atur de l'àrea.

L'indicador de preus del mes de juny de 2010, és a dir, a finals del primer semestre de l'exercici, ens assenyalava un augment de l'1,3%, unes dècimes inferior a la mitjana espanyola i catalana, que és la mes elevada.

L'indicador de preus del mes de juny de 2010, és a dir, a finals del primer semestre de l'exercici, ens assenyalava un augment de l'1,3%, unes dècimes inferior a la mitjana espanyola i catalana, que és la mes elevada. Si considerem la variació d'aquest indicador a partir de la base de l'índex general en referència a 2006, podem observar com la taxa de variació de preus durant aquest període ha estat relativament continguda, encara que en dues etapes que es compensen: una de fort augment fins a meitats del 2008 i una altra de davallada primer i moderació després, des d'aleshores. En el cas d'aquest indicador, per a les comarques de la zona se situa dos punts per sota de la mitjana catalana i un punt per sota del conjunt de l'estat. ■

PREUS

L'índex de preus al consum. Juny 2010

Índex de preus al consum (IPC)	Tarragona	Catalunya	Espanya
Índex general	107,965	109,8	108,9
Aliments i begudes no alcohòliques	105,367	108,5	107,3
Begudes alcohòliques i tabac	135,836	135,4	136,2
Vestit i calçat	101,829	106,3	105,0
Habitatge	113,931	115,5	115,1
Parament de la llar	105,297	108,1	107,5
Medicina	101,857	98,2	96,9
Transports	109,032	108,7	108,6
Comunicacions	98,841	98,0	98,3
Esbarjo i cultura	95,163	98,8	97,5
Ensenyament	115,071	119,1	114,6
Hotels, cafès i restaurants	112,388	114,6	113,1
Altres béns i serveis	112,508	114,4	111,9

Variacions interanuals %	Tarragona	Catalunya	Espanya
Índex general	1,3	1,7	1,5
Aliments i begudes no alcohòliques	-1,6	-0,2	-0,7
Begudes alcohòliques i tabac	13,3	12,4	12,9
Vestit i calçat	-1,1	-0,4	-0,4
Habitatge	3,7	2,8	3,3
Parament de la llar	0,1	1,0	0,2
Medicina	0,9	-0,3	-0,4
Transports	5,7	5,4	5,3
Comunicacions	-1,1	-1,1	-1,1
Esbarjo i cultura	-2,4	-1,5	-1,5
Ensenyament	2,8	3,1	2,6
Hotels, cafès i restaurants	0,3	1,3	1,0
Altres béns i serveis	2,2	3,0	2,1

Font: INE

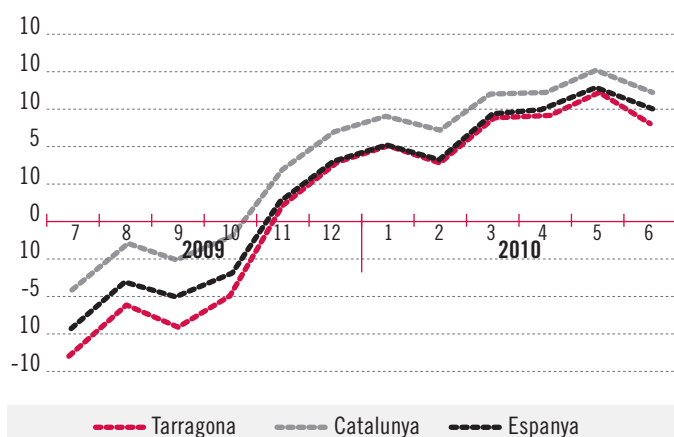
L'indicador de preus del mes de juny de 2010, és a dir, a finals del primer semestre de l'exercici, ens assenjala un augment de l'1,3%, unes dècimes inferior a la mitjana espanyola i catalana, que és la mes elevada. Si considerem la variació d'aquest indicador a partir de la base de l'índex general en referència a 2006, podem observar com la taxa de variació de preus durant aquest període ha estat relativament continguda, encara que en dues etapes que es compensen: una de fort augment fins a meitats del 2008 i una altra de davallada primer i moderació després, des d'aleshores. En el cas d'aquest indicador, per a les comarques de la zona se situa dos punts per sota de la mitjana catalana i un punt per sota del conjunt de l'estat.

L'indicador de preus del mes de juny de 2010, és a dir, a finals del primer semestre de l'exercici, ens assenjala un augment de l'1,3%, unes dècimes inferior a la mitjana espanyola i catalana, que és la mes elevada.

L'indicador interanual de la variació de preus ens permet algunes reflexions sobre la seva dinàmica. Per exemple, l'increment a les comarques de la zona se centra en tres grups d'activitat: les begudes, el transport i l'habitatge. En aquests l'augment de la zona és superior, en valors interanuals, a les altres àrees de comparació, mentre que els grups que tiren cap avall, els aliments, els vestits i calçat i l'esbarjo i cultura, disminueixen més a les comarques del Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre que al conjunt català i espanyol.

En l'evolució de l'indicador de l'IPC per mesos en valoració interanual, s'observa com a partir de novembre del 2009 aquests deixen el valor negatiu per situar-se en termes positius. Es mostra que la consideració de deflació que podia plantejar-se a meitats de l'exercici anterior s'ha esvaït a partir de finals de l'any 2009, perquè l'indicador es troba en variacions interanuals entre l'1% i el 2%.

Taxa interanual per mes

ENQUESTA INDUSTRIAL

Indicadors enquesta industrial. Saldos

	Tarragona		
	2T 2008	2T 2009	2T 2010
Valoració	-23	-58	-5
Cartera comandes	-43	-67	-22
Nivell dels estocs	4	-10	-11
Ús capacitat productiva	70	59	66

	Catalunya		
	2T 2008	2T 2009	2T 2010
Valoració	-16	-52	-7
Cartera comandes	-28	-63	-22
Nivell dels estocs	10	-7	-6
Ús capacitat productiva	77	63	70

Font: Enquesta Cambres Catalanes

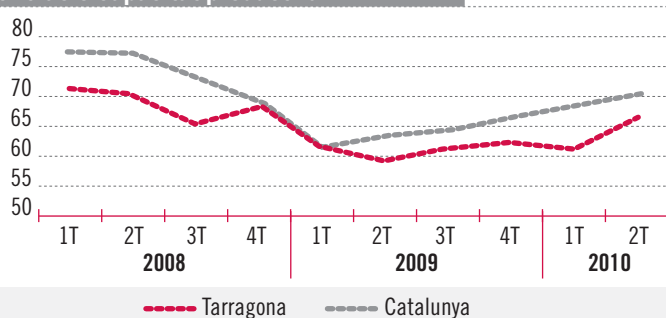
Factors que poden limitar l'increment de la producció

	Tarragona		
	2T 2008	2T 2009	2T 2010
Debilitat de la demanda	76	92	63
Escassetat de la mà d'obra qualificada	17	3	8
Insuficiència de l'equip productiu	12	0	8
Dificultats de finançament	11	26	29
Augment de la competència	32	27	29

	Catalunya		
	2T 2008	2T 2009	2T 2010
Debilitat de la demanda	72	80	68
Escassetat de la mà d'obra qualificada	17	5	7
Insuficiència de l'equip productiu	5	2	4
Dificultats de finançament	15	34	29
Augment de la competència	40	32	40

Font: Enquesta Cambres Catalanes

Utilització capacitat productiva

La valoració de l'activitat del sector secundari, a partir de l'enquesta a les empreses industrials que fan les cambres de comerç, ens assenyalà per al segon trimestre de l'exercici que els resultats continuen manifestant-se a la baixa. Tanmateix, aquests cauen amb menor intensitat, la qual cosa implica una línia cap a un menor pessimisme en la situació de l'activitat industrial. I en un marc més positiu cal assenyalà un menor nivell d'estoc i una recuperació de la utilització de la capacitat de producció. Els resultats de les comarques de la zona són molt similars a les del conjunt català, tot i que hi ha un indicador que estableix una diferència important, com és l'ús de la capacitat de producció, que es mostra quatre punts més baix a la zona que a Catalunya, i això succeeix, com es pot observar en el gràfic adjunt, pràcticament des de principis de 2008.

La debilitat de la demanda continua sent el gran element condicionant per a l'augment de la producció.

La debilitat de la demanda continua sent el gran element condicionant per a l'augment de la producció. Tot i la seva disminució relativa en relació amb el segon trimestre de l'any 2009, aquesta consideració continua manifestant-se com un greu problema per part de les empreses; d'altres elements a considerar en aquestes limitacions són les dificultats financeres i l'augment de la competència, que d'acord amb l'indicador mantenen la seva problemàtica des del mateix període de l'any anterior. D'altra banda, l'escassetat de mà d'obra qualificada i la insuficiència de l'equip productiu es mantenen en valoracions molt baixes, la qual cosa indica que en la situació actual no és un greu problema per a les empreses.

Els indicadors de les comarques de la zona són similars als de Catalunya, encara que hi ha algun element que les diferencia, com ara la menor incidència de la debilitat de la demanda i de l'augment de la competència per l'àrea. ■

ENQUESTA COMERCIAL

Indicadors d'activitat comercial

	Tarragona		
	2T 2008	2T 2009	2T 2010
Marxa del negoci	-56	-66	-33
Preus de venda	8	-22	-19
Inversions realitzades	-4	-17	-6
Perspectives	1	13	-35

	Catalunya		
	2T 2008	2T 2009	2T 2010
Marxa del negoci	-44	-55	-35
Preus de venda	8	-20	-4
Inversions realitzades	-6	-13	-3
Perspectives	-17	-5	-22

Font: Enquesta Cambres Catalanes

Elements que limiten la marxa del negoci

	Tarragona		
	2T 2008	2T 2009	2T 2010
Manca personal qualificat	24,6	3	5
Debilitat demanda	78,9	84	86
Augment competència	31,8	36	36
Dificultats de finançament	21,5	32	33

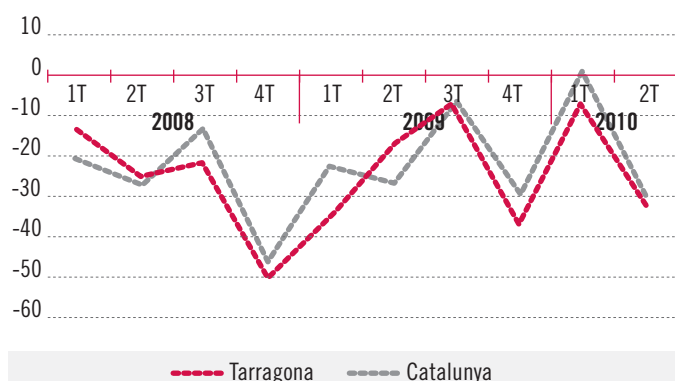
	Catalunya		
	2T 2008	2T 2009	2T 2010
Manca personal qualificat	21,9	7	8
Debilitat demanda	80,3	91	86
Augment competència	40,8	29	38
Dificultats de finançament	21,5	30	27

Font: Enquesta Cambres Catalanes

De l'enquesta a les empreses comercials que fan les cambres de comerç, podem valorar el dinamisme de l'activitat per al segon trimestre de l'exercici i fer-ho en comparació amb períodes anteriors. De les dades de l'enquesta es pot observar com els resultats continuen a la baixa, encara que en valors més moderats, cosa que ens indica que l'activitat comercial observa un cert moviment en una demanda interior que ha estat fortament estancada. Les dades ens assenyalen que aquest menor pessimisme és fruit d'una moderació de preus de venda, i tot i així les perspectives de la marxa del negoci no són gaire positives, atès que la seva ponderació es considera que anirà cap a pitjor que la situació actual en el cas de les comarques de la zona, mentre que per al conjunt de Catalunya es confia en una major possibilitat de millorar la situació. De totes maneres, ens trobem en un marc un pèl contradictori amb les previsions del sector, on no s'acaba de veure una sortida, i encara menys si considerem la davallada de compres que s'ha manifestat cap als proveïdors el segon trimestre de l'exercici.

La debilitat de la demanda és, gairebé per unanimitat, el principal problema a l'hora de valorar les dificultats de la marxa del negoci.

Compres a proveïdors

La debilitat de la demanda és, gairebé per unanimitat, el principal problema a l'hora de valorar les dificultats de la marxa del negoci. Aquest indicador preocupa de manera continuada, i s'observa un increment en la seva ponderació d'un any ençà pel que fa a Tarragona i una millora per al conjunt de Catalunya. L'augment de la competència també preocupa a l'activitat comercial, així com les dificultats de finançament, amb una incidència superior a la zona que al conjunt català. En canvi, la manca de personal qualificat no és un aspecte essencial en el dinamisme immediat de l'activitat. ■

COMERÇ EXTERIOR

Les exportacions i les importacions de Tarragona (milers d'euros)

	Any 2009		Any 2010	
	Exportació	Importació	Exportació	Importació
Gener	392.687	386.715	401.483	717.396
Febrer	380.886	667.222	389.414	761.817
Març	368.880	528.295	500.682	814.979
Abril	354.571	463.134	462.746	896.824
Maig	355.045	585.000	449.192	811.425
Juny	364.444	673.036		
Juliol	415.786	698.847		
Agost	331.123	610.154		
Setembre	455.176	758.212		
Octubre	398.496	720.434		
Novembre	428.040	766.629		
Desembre	429.481	824.653		
TOTAL	4.674.615	7.682.331	2.203.517	4.002.441

	Variació interanual % 2008		Variació interanual % 2009	
	Exportació	Importació	Exportació	Importació
Gener	-23,07	-60,59	2,24	85,51
Febrer	-43,75	-20,11	2,24	14,18
Març	-24,51	-52,34	35,73	54,27
Abril	-41,01	-47,42	30,51	93,64
Maig	-19,96	-42,07	26,52	38,71
Juny	0,92	-27,40		
Juliol	-20,40	-30,38		
Agost	-10,65	-37,59		
Setembre	9,23	-23,91		
Octubre	-19,52	-22,62		
Novembre	5,13	26,11		
Desembre	17,44	42,32		
TOTAL	-17,4	-29,12	18,97	52,16

Font: Consejo Superior de Cámaras

Exportacions i importacions. Milers d'Euros

Les xifres i indicadors de les exportacions i importacions de la zona en relació amb l'exercici anterior assenyalen una recuperació de les vendes i compres a l'exterior durant els primers mesos de l'any, ja que han experimentat un augment interanual del 18,97% pel que fa a les exportacions i del 52,16% per a les importacions. Des del mes de novembre de 2009, les dades de vendes i compres a l'exterior han estat sempre positives en la seva variació mensual amb valors interanuals, cosa que ressalta com una millor situació i recuperació de vendes de moltes activitats productives i assenjala un canvi important de la situació, que es va manifestar fins a l'octubre de l'any anterior.

El sector químic i plàstics, així com béns d'equip i en menor mesura alimentació, són els sectors que han tirat en el comerç exterior, on es reflecteix un fort augment de productes petroquímics, molt orientats cap als grans països de la Unió Europea, principalment França i Alemanya. El dinamisme de l'activitat, a la zona, amb l'exterior, ha estat més superior que el manifestat per al conjunt català i espanyol, amb dades interanuals de variació, en els primers mesos d'aquest exercici, la qual cosa ha implicat un increment en el pes relatiu de les vendes i compres a l'exterior de la zona en relació amb el total català. ■

Taxes de variació interanual (%)

	Exportació	Importació
Tarragona		
Var. interanual 2008-09	-17,40	-29,12
Variació 2009-10	18,97	52,16
Catalunya		
Var. interanual 2008-09	-18,20	-22,90
Variació 2009-10	16,34	12,40
Espanya		
Var. interanual 2008-09	-15,90	26,20
Variació 2009-10	8,02	12,92
Tarragona/Catalunya		
Any 2009	11,35	13,11
Any 2010	11,57	14,98

Font: Elaboració pròpia a partir DGA.

INFORME TRIMESTRAL

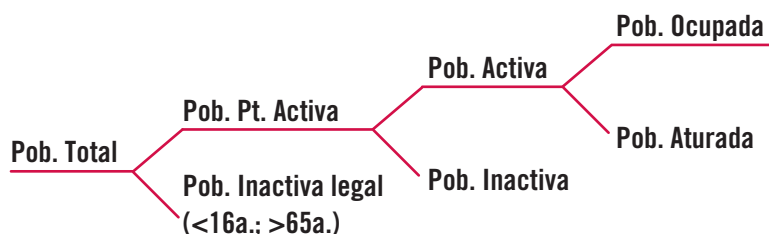
L'atur al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre, 1980-2010

1. La relació entre la població i l'atur

El millor indicador del dinamisme d'una economia és la seva capacitat per crear ocupació i situar la taxa d'atur a nivells moderats. Com bé sabem, en el tema de l'atur l'economia espanyola, i de retruc la catalana i la tarragonina, tenen una assignatura pendent. Almenys des de la crisi dels setanta del segle XX, el mercat de treball espanyol sofreix un problema estructural que es tradueix en una taxa d'atur molt elevada, per damunt de la registrada pels països veïns. Per això, abans d'endinsar-nos en el detall de les deu comarques de Tarragona convé prendre una certa distància i observar algunes qüestions més generals. Sols demanem aquí una mica de paciència.

El factor treball, és a dir els treballadors quan participen en el procés productiu, constitueix un element clau de l'activitat econòmica per diferents motius. Per una banda, l'economia no tindria sentit sense tenir en compte la població i les seves necessitats, i per una altra, el factor treball té una dimensió quantitativa vinculada a la inversió en formació, la capacitat d'aprenentatge, el potencial per acumular capital humà i, en darrer terme, l'habilitat per transferir coneixement i tecnologia a les empreses. En definitiva, la població és la principal protagonista de l'activitat econòmica i, al mateix temps, la població és la destinatària final dels béns i serveis produïts. Per això convé, abans d'endinsar-nos en l'evolució de la població ocupada i el comportament de l'atur a les comarques de Tarragona, observar la relació entre la població i l'activitat econòmica. Sols així podrem entendre plenament les transformacions socials i econòmiques que estan experimentant les nostres empreses, els sectors econòmics i les nostres viles, ciutats i comarques.

A continuació podem observar com l'INE, a través de l'EPA (Enquesta de població activa), relaciona el nombre d'habitants d'un determinat territori amb la seva població ocupada i aturada. L'EPA segueix el marc metodològic de l'OIT (Organització Internacional del Treball), que recomana dur a terme la classificació següent:

Aquest arbre relaciona la població total d'un àmbit territorial determinat amb el seu mercat de treball i, en especial, s'ocupa de la distribució dels actius laborals entre els qui tenen un lloc de treball i els qui estan aturats. En aquesta seqüència els conceptes que cal tenir en compte són els següents:

- ❖ **Població potencialment activa:** és la població amb capacitat per participar en qualsevol tipus d'activitat econòmica. Només en queden exclosos els qui estan fora dels límits que marca la llei. Està formada per la població activa i la inactiva.
- ❖ **Població inactiva legal:** és la població que, per llei, no pot participar en el mercat laboral (edat mínima d'incorporació i edat de jubilació).
- ❖ **Població activa:** és la població potencialment activa que vol participar en l'activitat econòmica i ofereix els seus serveis a través del mercat de treball.
- ❖ **Població inactiva:** està formada per les persones que poden treballar però decideixen no fer-ho: mestresses de casa, estudiants més grans de 16 anys, actius desvinculats, etc.
- ❖ **Població ocupada:** està formada pels actius laborals que tenen ocupació. La taxa d'ocupació ens indica la relació que existeix entre el volum d'ocupats d'un determinat col·lectiu i la població activa. Així, tindrem la relació següent:

$$\text{Taxa d'ocupació} = \frac{\text{Població ocupada}}{\text{Població total}} \times 100$$

INFORME TRIMESTRAL

Segons l'EPA, el segon trimestre de 2010 la taxa d'ocupació (de 16 a 64 anys) de Catalunya era del 64,0% (el 58,7% entre les dones i el 69,2% entre els homes), mentre que a la província de Tarragona era del 62,4%, la més baixa de les quatre províncies (Barcelona registrava un 63,9%, Girona un 66,4% i Lleida un 64,3%).

➤ **Població aturada:** és la població activa que es troba desocupada o en atur en un moment determinat. És a dir, la població que vol treballar però no troba feina en les condicions vigents al mercat. Des d'un punt de vista estadístic, es poden distingir dos tipus d'atur:

Atur registrat: és el nombre de persones inscrites a les oficines del Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC).

Atur estimat: és el nombre de persones aturades segons l'EPA.

La taxa d'atur ve determinada per la relació següent:

$$\text{Taxa d'atur} = \frac{\text{Població aturada}}{\text{Població activa}} \times 100$$

A Catalunya els organismes responsables de subministrar informació sobre el mercat de treball a les entitats, els especialistes i els responsables polítics disposen de dues fonts estadístiques que són complementàries: l'EPA, que es nodreix d'un qüestionari que cada trimestre es passa a un col·lectiu de 65.000 famílies, i els registres de la Seguretat Social i del SOC. L'EPA provincial ofereix cada trimestre estimacions sobre la població activa i la població ocupada, de manera que subministra també una taxa d'atur estimat, mentre que la Seguretat Social i el SOC sols ofereixen dades dels actius que es registren com a aturats o ocupats. Les dades tenen un significat diferent, tot i que són força complementàries. Si observem les dades del segon trimestre del 2010, podem comprovar les diferències per a la província de Tarragona.

Segons l'EPA, el darrer dia de juny de 2010 la província de Tarragona comptava amb una població total de 659,6 milers d'habitants, una població activa de 417,1 milers de persones, una població ocupada de 340,8 milers de persones i una població aturada de 76,3 milers de persones. La taxa d'atur estimat de Tarragona era del 18,29%, la més elevada de Catalunya si tenim en compte que Barcelona tenia una taxa del 17,78%, Girona del 17,80% i Lleida del 15,48%, mentre que la taxa de Catalunya era del 17,71%.

L'atur registrat per a Tarragona durant el segon trimestre de 2010 fou de 57.714 persones, xifra que se situa força per sota dels 76,3 milers que indica l'EPA. Aquestes diferències no ens han de sorprendre si tenim en compte que en els registres del SOC i la Seguretat Social sols s'inscriuen una part dels aturats, especialment els qui busquen una feina o perceben un subsidi per estar aturats.

Per a una correcta comprensió del fenomen de l'atur, també convé distingir entre les classes d'atur següents:

➤ **Atur friccional:** es genera arran del mateix moviment del mercat laboral i afecta els individus que estan canviant de lloc de treball.

➤ **Atur cíclic:** està relacionat amb l'evolució del PIB. L'atur cíclic augmenta durant les recessions econòmiques i disminueix durant els períodes de bonança econòmica.

➤ **Atur estacional:** té lloc perquè finalitzen determinades feines de temporada (recol·lecció agrícola, turisme, esquí, festes de Nadal, rebaixes, etc.).

➤ **Atur estructural:** afecta els treballadors que han perdut la feina perquè han estat reemplaçats pels canvis estructurals produïts (com ara l'automatització de llurs empreses o la deslocalització d'empreses) i les seves habilitats ja no tenen demanda. Aquest atur sovint rep el nom d'atur tecnològic, ja que està produït pels canvis que experimenten les empreses que adopten tecnologies més modernes.

L'atur al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre

2. Quin ha estat el comportament de l'atur en les tres darreres dècades?

Des de la dècada dels anys vuitanta fins ara l'atur ha estat un protagonista central en l'evolució de les economies modernes. De fet, el mateix mercat de treball ha experimentat canvis importants, tant des del vessant quantitatiu com des del qualitatiu. Podem distingir clarament els períodes següents:

A) Primera meitat dels vuitanta (1980-1985), atur keynesià

Té lloc per un agreujament de la crisi internacional de finals dels anys setanta i dona lloc a unes polítiques públiques basades en l'augment del tipus d'interès, amb l'objectiu central de combatre la inflació. En termes generals, la capacitat de les economies europees per crear ocupació és limitada per la manca d'infraestructures, la poca qualificació de la mà d'obra, l'escassa mobilitat geogràfica (per marxar d'on hi ha més atur i anar on es crea més ocupació, com va passar en la dècada de 1960), l'absència de polítiques actives d'ocupació de l'INEM que ajudin a trobar feina, etc.

B) Segona meitat dels vuitanta (1985-1990), període de creació d'ocupació

Es tracta d'un període de creixement econòmic que genera ocupació, però on la caiguda de l'atur (del 22% al 16%) és menor de la que s'esperava, en part per la incorporació d'actius al mercat de treball (especialment de dones). S'aplica una política monetària errònia basada en una sobrevaloració del tipus de canvi de la pesseta, que frena les exportacions, l'activitat econòmica i la creació d'ocupació.

C) Primera meitat dels noranta (1990-1995), crisi econòmica i ràpida reacció

Es produeix un intens atur de caràcter keynesià per la forta recessió del 1993. L'atur torna als nivells de principis dels vuitanta (taxa del 23%). Alts tipus d'interès i creixement de l'atur de llarga durada. S'apliquen unes polítiques públiques restrictives pel Tractat de Maastricht. La ràpida reacció de les economies europees permet una ràpida sortida de la crisi, que adopta una forma de 'V'.

D) Segona meitat dels noranta (1995-2000), creixement de l'ocupació

Fort creixement de l'ocupació i reducció de l'atur. Polítiques econòmiques basades en la caiguda dels tipus d'interès, la reducció del cost d'acomiadament i les prestacions d'atur. El creixement del salari real és negatiu.

E) Període 2000-2007, reducció de l'atur

Fins a finals de 2007 es registra un fort creixement de l'ocupació i una gran reducció de la taxa d'atur, acompanyada d'una elevada entrada d'immigrants estrangers. Entre 1996 i 2010, el mínim del país es registra a la província de Tarragona al juny de 2006 amb una taxa del 5,7%, mentre que Catalunya assoleix el 6,2% i el conjunt de l'economia espanyola el 8,1%). Mercat de treball dualitzat (joves, immigrants i dones en pitjor situació laboral), tant en atur com en altres aspectes laborals (desigualtat salarial, més contractes a temps parcial, més temporalitat, etc.).

F) Període 2007-2010, crisi, destrucció d'ocupació i augment de l'atur

Des del darrer trimestre de 2007 es destrueix ocupació de nou. Creixement intens de la taxa d'atur (fins al 18%), i el nombre d'aturats de l'Estat arriba a superar els 4,5 milions.

Taula 1. Resum de resultats de l'EPA a la província de Tarragona (2n Trimestre 2010)

	2n Trimestre	Variació Interanual
Població total	659,6	-7,1
Població activa total	417,1	-7,7
Població ocupada total	340,8	-16
Taxa d'ocupació de 16 a 64 anys	62,40%	-2,3p
Població aturada total	76,3	8,3
Taxa d'atur total	18,29%	2,3p

Font: Idescat

L'any 2009 s'ha intensificat la caiguda de l'activitat econòmica que es va iniciar l'any 2008. En aquest context tan desfavorable, l'economia catalana destaca com una de les regions espanyoles que registra un dels resultats més negatius. L'any 2009, els països de la zona euro van registrar una caiguda del -4,1% en el PIB; l'economia espanyola una caiguda, sense precedents des de la Guerra Civil, d'un -3,6%, i Catalunya una caiguda en el PIB del -4%.

Com no podia ser d'altra manera, l'actual recessió afecta molt el mercat laboral català. En particular,

INFORME TRIMESTRAL

el comportament negatiu de l'ocupació i de l'atur ha estat contundent entre el teixit productiu de les deu comarques de la demarcació provincial de Tarragona, tal com posen de manifest les dades subministrades per l'EPA. Com podem observar a la taula 1, entre juny del 2009 i juny de 2010, el conjunt de la província de Tarragona ha registrat una important caiguda en la seva població, especialment pel retorn de residents emigrants (taxa interanual del $-7,1\%$), una caiguda en el nombre d'actius ($-7,7\%$), un augment en el nombre d'aturats ($8,3\%$) i, sobretot, una caiguda en el nombre d'ocupats, que han registrat una taxa interanual del $-16,0\%$.

3. L'ocupació i l'atur en xifres a la província de Tarragona

Abans de descendir al detall comarcal, en aquesta secció es presenten les principals dades relacionades amb el mercat laboral d'Espanya, Catalunya i Tarragona durant el període 1996-2010. En aquest període podem considerar una fase expansiva, que va del 1996 al tercer trimestre del 2007 (malgrat la crisi punt.com del 2001, de la qual es va sortir aviat), i una fase recessiva, que s'enceta a finals del 2007.

Segons l'EPA, durant la fase expansiva el nombre d'actius laborals va créixer a Espanya un $36,31\%$ i a Catalunya un $37,73\%$. Xifres francament significatives que posen de manifest la gran capacitat de les dues economies per crear ocupació durant els anys de bonança econòmica. A la província de Tarragona l'ocupació va créixer un $66,94\%$, fet que posa de manifest el gran atractiu de la zona durant les fases expansives. Des de la crisi de 1993 l'economia de Tarragona és la que ha registrat més vitalitat i dinamisme inversor a Catalunya.

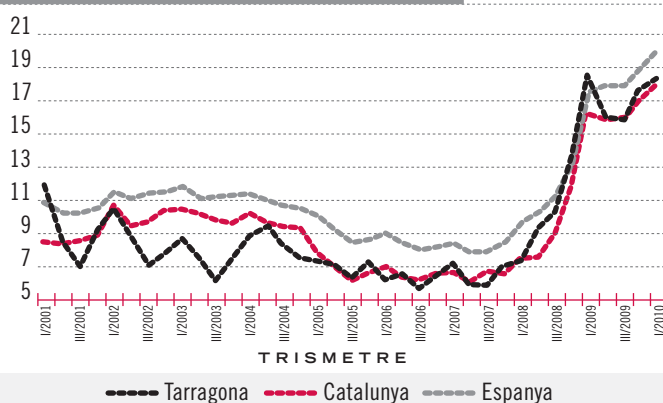
Aquest dinamisme de Tarragona durant els períodes de bonança malauradament desapareix amb gran facilitat en els anys de crisi. En efecte, entre el tercer trimestre del 2007 i el primer trimestre del 2010, el volum d'ocupats –no d'actius– va caure un $10,32\%$ a Espanya, un $12,10\%$ a Catalunya i un $13,45\%$ a Tarragona. Durant aquest anys la destrucció de llocs de treball i la menor capacitat per crear-ne de nous dona lloc a un augment superior de l'atur a la província de Tarragona. Si a inicis de la crisi internacional el nombre d'aturats a la província era de 24 milers, amb una taxa del $5,94\%$, al mes de març de l'exercici 2010 el nombre d'aturats era de 74 milers i la taxa se situava en un preocupant $18,37\%$, per damunt de la mitjana catalana però per sota del preocupant $20,05\%$ de l'economia espanyola.

Indicadors enquesta industrial . Saldos

	TARRAGONA				CATALUNYA				ESPANYA			
	Actius	Ocupats	Aturats	Taxa Atur	Actius	Ocupats	Aturats	Taxa Atur	Actius	Ocupats	Aturats	Taxa Atur
I/1996	242,0	204,3	37,7	15,58	2745,2	2213,6	531,6	19,36	16.362,0	12.626,7	3735,3	22,83
I/2001	297,1	261,7	35,4	11,92	3042,3	2783,3	259,0	8,51	17814,7	15866,3	1948,4	10,94
III/2007	404,0	380,0	24,0	5,94	3781,0	3525,3	255,7	6,76	22302,5	20510,6	1791,9	8,03
I/2010	402,9	328,9	74,0	18,37	3775,1	3098,9	676,2	17,91	23006,9	18394,2	4612,7	20,05

Font: INE atur estimat.

La taxa d'atur

Amb dades de l'EPA, la taxa d'atur passa del $5,94\%$, a finals de setembre del 2007, al $18,37\%$, a finals de març del 2010. La destrucció d'ocupació ha afectat, sobretot, els treballadors amb contractes temporals i amb menors nivells de qualificació.

La població ocupada va experimentar l'any 2009 una caiguda històrica, d'un $-8,7\%$, i en finalitzar l'any s'havien perdut 262.600 llocs de treball. A diferència del que va passar el 2008, la destrucció d'ocupació ja afecta els treballadors indefinits, tot i que el gruix de l'ajust va seguir

L'atur al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre

recaient sobre el treball temporal. Com no podia ser d'altra manera, la intensa pèrdua d'ocupació ha provocat un fort augment de la taxa d'atur (de l'11,9%, que va acabar el 2008 fins al 17,9% del primer trimestre del 2010), que encara hauria estat més intens si no s'hagués produït un retrocés en la població activa (gràfic 4). Cal assenyalar, una vegada més, que l'ajust al mercat laboral espanyol és més intens que a la resta de les economies avançades, la qual cosa reflecteix l'existència de problemes estructurals en el seu funcionament, que propicien que els ajustos davant caigudes en l'activitat es basin fonamentalment en la supressió de llocs de treball.

4. Atur per sectors econòmics a la província de Tarragona

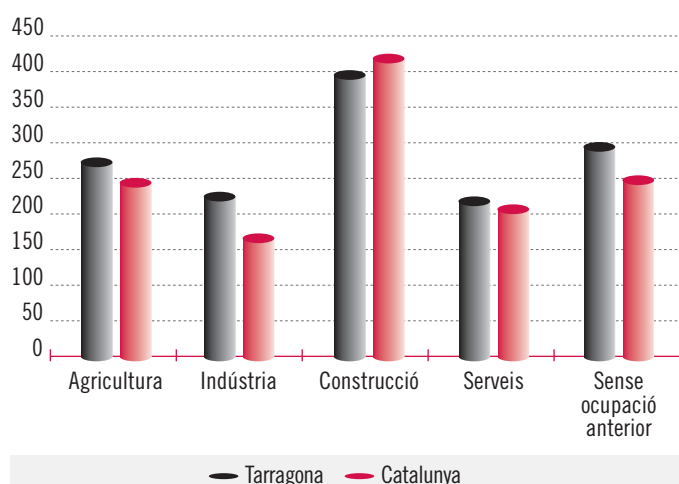
La crisi internacional i la paràlisi de l'activitat immobiliària, com era d'esperar, no va incidir per igual en tots els sectors. Primer va recaure sobre la construcció, després sobre les branques industrials i, més tard, també sobre els serveis. L'augment en el nombre d'aturats va ser força significatiu a la demarcació de Tarragona, fet que va posar de manifest les limitacions del teixit productiu per absorbir l'allau immigratori que va atreure la nostra localització estratègica i, també, l'expansió de la població local arran de la recuperació del moviment vegetatiu.

Taula 3. Evolució de l'atur per sectors econòmics (milers)

	Total	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Sense ocupació anterior
Tarragona						
Març 2010	67,5	2,3	9,4	15,5	36,3	4,0
Setembre 2007	25,3	0,8	3,9	3,8	15,5	1,3
Març 2001	13,8	0,3	2,4	1,7	7,9	1,5
Catalunya						
Març 2010	604,0	8,7	108,5	106,1	349,8	31,0
Setembre 2007	258,2	3,4	59,1	24,5	159,4	11,9
Març 2001	217,0	2,0	55,0	16,6	128,4	15,0
Espanya						
Març 2010	4.166,6	120,7	525,9	797,6	2.398,7	323,7
Setembre 2007	2.017,4	65,2	269,9	238,9	1.221,5	221,9
Març 2001	1.981,0	54,4	301,5	200,3	1.142,7	282,2

Font: Idescat

Evolució de l'atur entre setembre del 2007 i març del 2010

El major atractiu de Catalunya per als nous immigrants es va traduir en els anys de bonança econòmica en un augment de l'atur en els serveis i, en els anys de crisi, en un augment dels aturats que va afectar tots els sectors econòmics. En aquests deu anys la demarcació de Tarragona va passar de no tenir pràcticament aturats a un volum que va superar a finals del 2009 els setanta mil aturats. Xifra francament que posa de manifest el fort impacte de la crisi sobre el teixit productiu del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre.

INFORME TRIMESTRAL

5. Ocupació i atur al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre

A les oficines de la Seguretat Social, que avui per avui és la font que ofereix una dades amb més detall territorial, les deu comarques de Tarragona al mes de març de 2010 registraren un total de 275.551 ocupats laborals. Durant la primera dècada del segle XXI s'havia registrat una creació neta d'ocupació. Ara bé, si observem el comportament dels ocupats entre el tercer trimestre del 2007, període d'inici de la crisi internacional, i el primer trimestre del 2010, la destrucció d'ocupació ha assolit un ritme mai no vist en èpoques anteriors. En els sis anys i mig de bonança, entre 2001 i 2007, la població ocupada va augmentar en 78.843 actius; però en els dos i mig de crisi es van perdre 35.344 actius a la província.

Taula 4. Ocupats per comarques entre 2001 i 2010

	Ocupats			Evolució dels ocupats	
	Març 2001	Setembre 2007	Març 2010	Setembre 2007/ Març 2001	Març 2010/ Setembre 2007
Alt Camp	14.120	18.945	16.816	134,2	88,8
Baix Camp	50.658	71.128	60.290	140,4	84,8
Baix Penedès	17.471	28.042	23.076	160,5	82,3
Conca de Barberà	6.638	8.333	7.725	125,5	92,7
Priorat	88.428	129.029	111.677	145,9	86,6
Tarragonès	1.855	2.324	2.510	125,3	108,0
Camp de Tarragona	179.170	257.801	222.094	143,9	86,1
Baix Ebre	20.322	28.212	24.727	138,8	87,6
Montsià	15.830	22.229	19.124	140,4	86,0
Terra Alta	2.383	3.064	3.613	128,6	117,9
Ribera d'Ebre	4.770	5.935	5.883	124,4	99,1
Terres de l'Ebre	43.305	59.440	53.347	137,3	89,7
Tarragona	222.475	317.241	275.441	142,6	86,8
Catalunya	2.757.615	3.329.403	2.982.520	120,7	89,6

Font: Seguretat Social

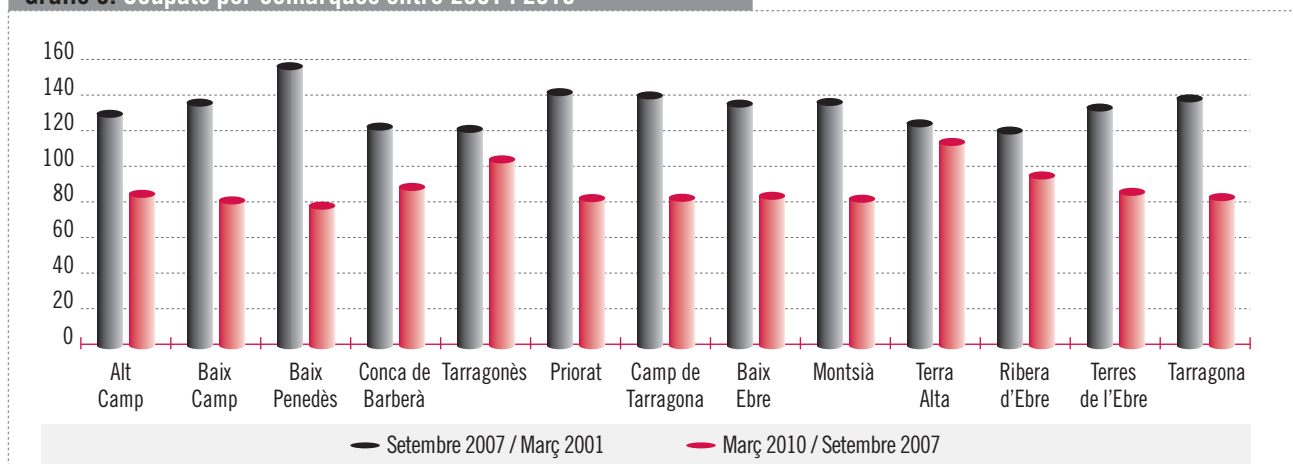
Tal com podem observar al quadre 4, les comarques que registraren un major increment dels llocs de treball entre 2001 i 2007 –Baix Penedès, Tarragonès, Baix Camp i Montsià– també foren les que experimentaren més destrucció d'ocupació en temps de crisi. En canvi, les comarques interiors de base agrària, que registraren una expansió més moderada en els anys de bonança –Conca de Barberà, Priorat, Terra Alta, Ribera d'Ebre–, foren les més estables durant la crisi.

Pel que fa al comportament de l'atur, podem observar que durant el període 2001-2007 creix el nombre d'aturats per l'atur friccional i estacional, però en canvi es registra una forta caiguda de les taxes d'atur. Cal recordar aquí que a la província de Tarragona la taxa d'atur estimat passa de l'11,92% el primer trimestre del 2001 al 5,94% el tercer trimestre del 2007,

mentre que a Catalunya passa del 8,51% al 6,76%. Aquestes xifres mostren clarament el potencial de creixement de les deu comarques de Tarragona durant aquesta fase expansiva. Ara bé, entre setembre de 2007 i març de 2010 l'augment del nombre d'aturats segons els registres del SOC creix força, sobretot a les comarques amb un pes important de la construcció.

Per calibrar el potencial per crear en un futur proper nous llocs de treball és important observar els centres de cotització que ens ofereix la Seguretat Social per comarques. Cal dir que no es tracta d'un indicador de les empreses actives en una comarca en un moment determinat, però en canvi sí que ofereix una dada interessant sobre la destrucció del teixit empresarial

Gràfic 3. Ocupats per comarques entre 2001 i 2010

L'atur al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre

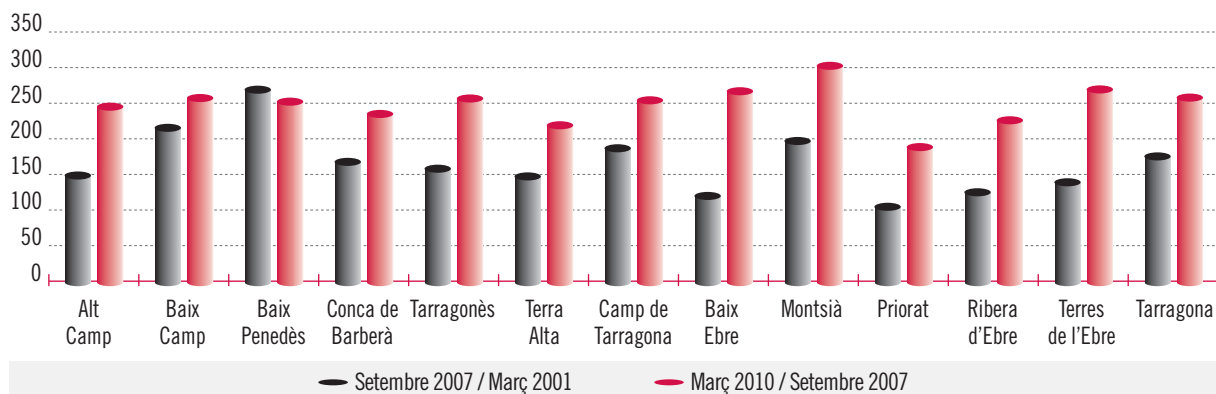
Taula 5. Atur per comarques entre 2001 i 2010

	Nombre d'aturats			Evolució dels aturats	
	Març 2001	Setembre 2007	Març 2010	Setembre 2007/ Març 2001	Març 2010/ Setembre 2007
Alt Camp	955	1511	3838	158,2	254,0
Baix Camp	2594	5851	15621	225,6	267,0
Baix Penedès	1421	3963	10381	278,9	261,9
Conca de Barberà	314	556	1352	177,1	243,2
Priorat	235	269	531	114,5	197,4
Tarragonès	4775	7976	21146	167,0	265,1
Camp de Tarragona	10.294	20.126	52.869	195,5	262,7
Baix Ebre	1973	2563	7063	129,9	275,6
Montsià	872	1800	5604	206,4	311,3
Terra Alta	459	615	1443	134,0	234,6
Ribera d'Ebre	145	229	520	157,9	227,1
Terres de l'Ebre	3.449	5.207	14.630	151,0	281,0
Tarragona	13.743	25.333	67.499	184,3	266,4

Font: Departament de Treball, Generalitat de Catalunya

i la seva conjuntura actual. Entre març de 2001 i setembre de 2007 els centres de cotització de la província de Tarragona van créixer un 16,4%, per damunt de Catalunya (van créixer un 12,6%). Sobretot destaca el dinamisme registrat a l'Alt Camp (21,9%), Baix Camp (17,0%), Baix Penedès (22,5%) i Tarragonès (17,6%), Montsià (19,6%) i Baix Ebre (15,7%). En canvi, sobresurt el comportament negatiu de la comarca del Priorat, que va experimentar una caiguda en els nombre de centres de cotització. Des dels primers mesos de la crisi fins ara la destrucció de teixit empresarial ha estat notable entre les deu comarques tarragonines, per damunt de Catalunya. Aquesta destrucció del teixit empresarial ha estat intensa a les comarques del Baix Penedès, Tarragonès, Baix Camp, Montsià i Baix Ebre. Destaca en aquest apartat la moderada caiguda en els centres de cotització registrada per l'Alt Camp.

Gràfic 4. Atur per comarques entre 2001 i 2010

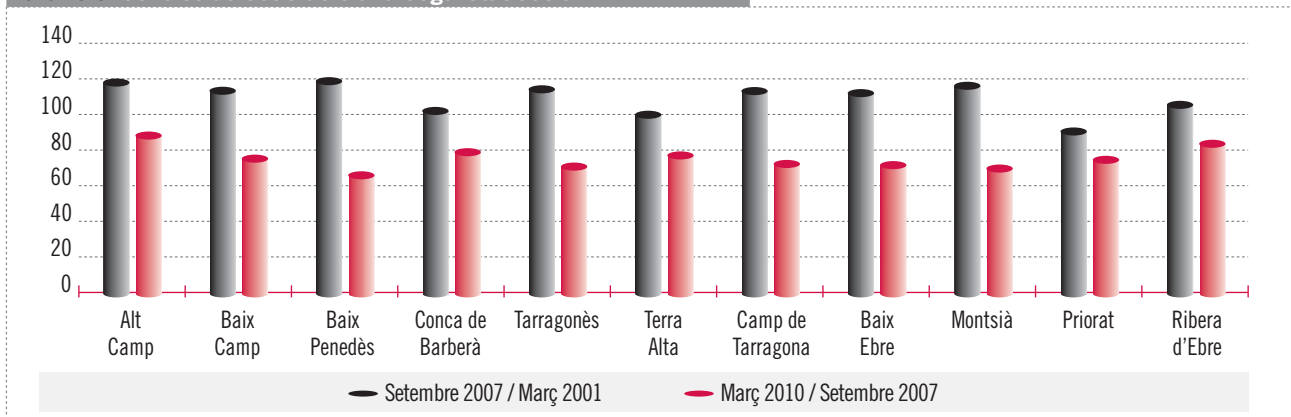
INFORME TRIMESTRAL

Taula 6. Centres de cotització a la Seguretat Social per comarques entre 2001 i 2010

	Centre de cotització			Evolució dels centres de cotització	
	Març 2001	Setembre 2007	Març 2010	Setembre 2007 / Març 2001	Març 2010 / Setembre 2007
Alt Camp	1.322	1.612	1.480	121,9	91,8
Baix Camp	5.757	7.310	6.250	117	78,8
Baix Penedès	2.250	3.247	2.651	122,5	69,3
Conca de Barberà	628	762	721	105,7	82,4
Priorat	259	332	353	94,1	78
Tarragonès	7.665	10.380	8.828	117,6	73,8
Camp de Tarragona	17.881	23.643	20.283	132,2	85,8
Baix Ebre	2.286	3.065	2.649	115,7	74,6
Montsià	1.984	2.708	2.264	119,6	73,3
Terra Alta	606	697	638	109,2	86,9
Ribera d'Ebre	303	376	364	103,3	80,6
Terres de l'Ebre	5.179	6.846	5.915	132,2	86,4
Tarragona	23.060	30.489	26.198	116,4	75,6
Catalunya	247.620	286.610	254.449	112,6	86,4

Font: Seguretat Social

Gràfic 5. Centres de cotització a la Seguretat Social

6. I després de la crisi, què?

Després de les nombroses relliscades que s'han pogut observar, qualsevol previsió sobre la sortida d'aquesta crisi no deixa de ser un exercici arriscat. Aquesta crisi ha mostrat clarament les mancances dels analistes i dels responsables per dissenyar una estratègia coherent que fos consensuada, almenys, per les economies més desenvolupades. Ara bé, el cert és que d'aquesta crisi se sortirà i, per altra banda, que l'economia que ens deixarà estarà regida per uns paràmetres diferents. Podem aventurar que l'economia del futur tindrà, almenys, uns mercats financers més ben regulats; unes institucions financeres i unes agències més transparents i més eficients a l'hora de controlar el risc financer; unes finances més orientades cap al finançament de la inversió productiva; una competència més centrada en la recerca, la formació i la innovació; un mercat exterior més regulat; etc. En aquest nou escenari les comarques de Tarragona han de jugar un paper important. Si en els períodes expansius l'economia local és capaç de crear ocupació a un ritme que gairebé duplica el de la mitjana catalana i espanyola, també pot succeir el mateix en un futur proper.

Per recuperar el ritme de creixement l'economia de Tarragona –sobretot la de les comarques més sensibles al cicle econòmic– necessita una recuperació de les exportacions, que en part vindrà donada per l'augment de la demanda interna dels països europeus, un restabliment del circuit del crèdit bancari, una recuperació de la inversió empresarial, un major dinamisme en la creació de nous establiments i empreses, un marc més estable en les relacions laborals i l'accés al primer habitatge i, per últim però no menys important, una recuperació de la confiança individual i col·lectiva.